

Premiul I și Premiul Revistei „Argeș” la Festivalul Național de Literatură „Marin Preda”, ediția a XIV-a, 2014

Mariana Dobrică (n. 21 ianuarie 1970, mn. Turmu Măgurele, jud. Teleorman) este licențiată a Facultății de Litere a Universității din Craiova. În prezent este profesoară de Limba și literatura română în Craiova. A colaborat cu proză scurtă al reviste on-line: „Faleze de piatră”, „Onyx” (Dublin), dar și la unele site-uri literare: „Cititor de proză”, „Noduri și semne”, „Însemne culturale”.

Caii albaștri de pe strada mea

Pe strada mea trec uneori doi cai albaștri...

Albaștri? Da, albaștri.

Cu coamele în vânt fluturând, cu copitele scăpărătoare, în soare, alteori șturlubalici, sălbatici, lunatici, mirosind a ierburi, a seve, a vis...

(O, nu, cititorule, cel pentru care scriu, nu am luat-o razna... Caii mei sunt albaștri, chiar dacă tu nu poți să-i vezi, sau nu vrei... De ce nu ar fi caii albaștri, de vreme ce există cai verzi pe pereți? Nu te scandaliza, mai bine, uite, bea o cafea, hai pe balcon, dimineața e strălucitoare, poate vor trece azi pe strada mea, deschide-ți ochii și sufletul și îi vei vedea. Copilărește-te puțin, lasă deoparte pragmatismul, rațiunea... Nu ți se pare că am uitat să visăm? Și până la urmă ești în proza mea, pe balconul meu; dacă ai ajuns până aici, ai putea să faci un efort să intri și în mintea mea...)

Vin... E întâi o clipă de așteptare, de mirare... Apoi zgomotul copitelor în galop, distinct, ritmat, printre claxoane, asfalt, tors de motoare, zebre, gaze de eșapament, semafoare, intersecții, înjurături urbane... Și apoi, năvală albastră, nebună, coame fluturând încărcate de rouă, lumină caldă despătată în două, nechezări-chemări...

(Nu-ți fie teamă, nu se vor produce ambuteiaje, accidente, caii trec impasibili, intangibili, imperturbabili, impenetrabili, maiestruși, frumoși pe asfaltul-câmpie aurie, stepă ierboasă, preerie prăfoasă...)

*

Cu timpul, tot mai mulți au început să vadă caii albaștri... După ce s-au minunat, au visat, s-au obișnuit cu prezența lor pe străzile orașului, au ajuns să se plictisească de ei, chiar să cârtească. Ce căutau pe străzile lor, printre mașinile lor, printre grijile lor mari și mici caiiăștia albaștri? Și, dacă veneau, de ce nu respectau regulile de circulație, de ce nu se opreau la semafor, de ce nechezeau sonor? Și apoi veneau când aveau ei chef, nu era o oră anume, năvăleau când voiau, tulburând clipele deja planificate, ordonate... Poate ar trebui înhămați la o căruță, să fie și ei utili cumva, nu să umble haihui prin orașul lor așezat... Poate ar trebui dresați, înșeuți, supuși cu o cravașă... Unii ar fi vrut să-i cumpere, să fie numai ai lor, aveau destui bani pentru asta; dar cine era proprietarul acestor cai albaștri, de unde veneau când veneau și unde plecau când plecau?...

I-au prins într-o zi, după ce se pregătiseră îndelung (ce ciudat, parcă se lăsaseră prinși!) și i-au dus la hipodromul de la marginea orașului... Au devenit o atracție, toată lumea se îngrămădea să îi vadă, să îi fotografieze, să îi atingă, administratorii își făceau deja planuri, se puteau scoate bani din asta...

*

Aș putea să închei așa: caii albaștri au murit, după ce au strălucit tot mai stins-albastru, tânjind după galopul lor nebun pe străzile prea ordonate, curate sau prea aglomerate, îmbuibate de mașini, în care oamenii nu mai trebuia, printre grijile lor, să se gândească la ei...

Poate așa: caii au fost dresați, au ajuns să câștige tot felul de concursuri de hipism; doar noaptea, în boxele lor de lux, somnul lor de cai albaștri era tulburat de niște vise în care ei

galopau, prin orașe, prin păduri, prin ninsori, prin ierburi înalte, scuturându-și coamele pline de picături de lumină albastră...

Sau: caii au dispărut pur și simplu de la hipodrom și s-au întors mai albaștri, mai năvălitori, mai strălucitori în orașul care uitase să viseze, să fie liber, să-și imagineze...

Sau...

Sau...

Acum chiar exagerez (trage-mă de mânecă, cititorule), nu-mi ajunge că l-am copiat pe Fowles, cu finalurile sale alternative din „Iubita locotenentului francez”, vreau să găsesc mai mult de trei, asta e totuși prea mult...

(Te las pe tine, cititorule, să-l alegi pe cel care îți place sau să îți imaginezi altul... Asta, numai dacă ai văzut, măcar cu ochii minții, caii albaștri care trec uneori pe strada mea...)

Captivitate

Locuiesc într-o carte (mai precis într-un roman)... Această carte a devenit, în timp, închisoarea mea... Paginile-ziduri de celulă sunt prea multe pentru a trece de ele... Fiindcă asta am început să-mi doresc... Vreau să evadesc din cartea-inchisoare într-o lume reală... Întâi a fost un capriciu, izvorât din plictiseala de a juca același rol în ochii cititorilor... Să faci același lucru ani și ani devine obositor. O, nu vă lăsați înșelați de aerul meu proaspăt de adolescență visătoare (fiindcă așa a vrut acela care a scris cartea, al cărui nume nu îl cunosc, nu am ajuns niciodată la zidurile exterioare ale închisorii mele, coperțile, unde aflasem că este el, demiurgul-autor), sunt mult mai bătrână decât voi... Apoi capriciul s-a transformat în dorința arzătoare de a fi autentică, palpabilă, de a percepe în mod real bucuria sau durerea, liniștea sau neliniștea, certitudinea sau incertitudinea, lumina și întunericul...

Ce mă nemulțumea la condiția mea? Probabil faptul că, deși eram un personaj dinamic, cu o anume evoluție, rămâneam prinsă într-un segment de timp, acela al cărții, diferit de timpul real... Eram captivă între niște limite, parcurgeam în paginile cărții câțiva ani, nu existau cei trecuți, doar se bănuiau vag, nici cei viitori, pentru că sfârșitul cam abrupt al romanului nu mă proiecta într-o devenire...

Și toate acțiunile mele, toate gesturile mele erau niște copii, spațiul în care mă mișcam era o copie, până și sentimentele mele erau niște imitații ale unora reale; chiar dacă păreau veridice (de unde și succesul cărții), eu știam că nu este așa, că toate acestea sunt cuvinte...

Nu eram singurul personaj al cărții care o percepea ca pe un spațiu claustant, deși erau multe care nu doreau o evadare, erau mulțumite cu statutul lor, cu acest univers diegetic, poate se și îndoiu că o altă lume ar fi fost posibilă... Care era de fapt adevărata lume? Cea în care existau sau cea de dincolo de pagini? Poate că aceasta din urmă era cu adevărat cartea, iar lumea în care trăiau ele era cea reală... Pentru că erau prea multe semne de întrebare se mulțumeau cu lumea lor, atât de previzibilă în fond, se mișcau după niște reguli stricte, impuse de autor, totul era de fiecare dată la fel. Nimic nu tulbura ritmul acelei repetabilități a existenței lor, determinată de simpla deschidere a cărții de către femeia cu părul încărunțit și ochelari stând pe un fotoliu, de pildă, sau de către acea adolescență cu tunsoare asimetrică și cu un aer emo aflată pe o bancă dintr-un parc desfrunzit, sau de acel bărbat cu costum, cravată și diplomat dintr-un avion, sau de liceanul imberb din metrou la orele dimineții... sau... sau...

(E ceva extraordinar în asta, personajele au acea capacitate a ubicuității, pe care oamenii nu o posedă, pentru că, deși evoluează în mereu același univers, când cititorii încep să lectureze cartea, intră în gândurile lor, uneori chiar îi pot influența; și atunci ating cu degete invizibile barajul acela transparent care separă cele două lumi... Oh, de câte ori nu am stat pe această margine a lumii mele, strecurată printre

gândurile altora, știind că pasul înainte nu era posibil și privind fascinată fantastica lume reală...).

Aceste idei le datoram într-o oarecare măsură și celui autor care făcuse din mine un personaj cam incert: deși nu ocupam o poziție privilegiată, rolul meu în evoluția evenimentelor era uneori hotărâtor; nu eram în întregime pozitivă, izbucneau câteodată în comportamentul meu ironia, malițiozitatea, curiozitatea neconstructivă... În general plăceam cititorilor, pentru că, fiind „nefinisată”, fără trăsături prea clare, ei mă puteau vedea așa cum își doreau...

Și pentru că erau pagini în care nu apăream deloc, în timp ce personajele celelalte erau ocupate să-și joace cât mai bine rolurile și să strălucească, eu aveam timp să visez la cum ar fi în lumea reală și la cum aș putea să plec din lumea asta reală, alcătuită doar din cuvinte... În aceste momente nu puteam să umblu haihui pe celelalte pagini, aș fi stricat armonia cărții (imaginați-vă ce s-ar întâmpla dacă personajele ar începe să facă ce vor ele, să-și bage nasul în treburile care nu le privesc, să-și dea cu părerea când nu e cazul...). Eram închisă în paginile acelea-ziduri atâtea timp cât cartea era deschisă... Încercasem eu să plec pe neobservate, să mă strecur printre cuvinte și detalii, tot pipăisem colțurile paginii, doar-doar aș fi găsit o cale de ieșire, dar renunșasem cu timpul, pentru că efortul meu era inutil...

Învătasem să aștept momentul când cartea se închidea, pentru că doar atunci personajele erau libere să facă ce își doresc, în universul lor, bineînțeles... În ultimul timp și asta devenise o problemă... La început, cartea a stat mai mult închisă, zăcând prin rafturi de bibliotecă sau de librării. Apoi, oamenii au descoperit-o și au început să o citească și să o comenteze, la un moment dat m-am trezit într-o revistă, iar mai târziu într-un manual școlar (mă întrebam speriată ce caut în lumile acelea străine, tot de cuvinte, desigur; cu timpul m-am obișnuit și cu asta...). Ca și cum nu ar fi fost de ajuns, au mai apărut și nesuferiții de traducători... Astfel, momentele în care cartea nu era citită de nimeni au devenit din ce în ce mai rare.

Pentru mine aceste momente erau extrem de prețioase – doar atunci puteam să întâlnesc un alt personaj cu care mă împrietenisem, dar cu care pe parcursul cărții interacționam foarte rar. Speram să aflu de la el marea taină – cum să acced în lumea reală, deși îmi spunea tot timpul că nu este o idee bună și că nici nu sunt pregătită pentru asta... El făcuse parte din lumea aceea, fusese prieten cu scriitorul (al cărui nume nu voia să mi-l spună), iar acesta îl transformase din om în personaj. Știa căile de acces în lumea lor, fusese de atâtea ori acolo atunci când omul pe care îl reprezenta trăia... Acum nu mai voia să meargă, lumea reală nu mai era cea pe care o cunoscuse el, se schimbaseră prea mult, nu o mai înțelegea și ar fi fost periculoasă pentru un personaj necopt la minte ca mine... Era mult mai sigură lumea noastră, chiar dacă era doar o lume de cuvinte... Și apoi, avuseserăm norocul să locuim într-o carte frumoasă, pentru oameni era chiar o lume ideală...

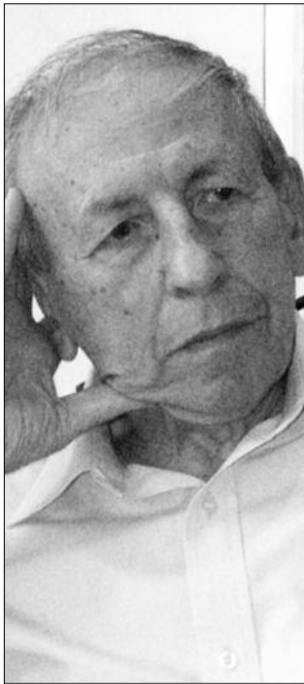
Ascultam sfaturile acestui personaj atât de drag, dar ele nu îmi puteau stinge decât pentru un timp acel dor de ducă, cea dorință de explorare a spațiului real, de materializare...

Eram cuvântul „eu” care intra în relație cu alte cuvinte – verbe sau substantive – și „beam o cafea” sau „mă plimbam pe o plajă”, sau „plângeam”... Eul din acest „eu” chiar voia să simtă gustul și aroma acelei cafele, talpa acestui eu chiar voia să simtă căldura sau răceala nisipului, obrazul – lacrima...

Acest lucru nu era posibil decât în lumea de dincolo de carte... Trebuia să ajung cumva acolo, oricât de mult ar dura...

O, nu, cititorule, cel pentru care scriu, nu am luat-o razna... Caii mei sunt albaștri, chiar dacă tu nu poți să-i vezi, sau nu vrei... De ce nu ar fi caii albaștri, de vreme ce există cai verzi pe pereți? Nu te scandaliza, mai bine, uite, bea o cafea, hai pe balcon, dimineața e strălucitoare, poate vor trece azi pe strada mea, deschide-ți ochii și sufletul și îi vei vedea. Copilărește-te puțin, lasă deoparte pragmatismul, rațiunea... Nu ți se pare că am uitat să visăm?

premiu

EXPERIMENTUL KISELEFF LA FALIMENT

Provocat de o emisiune la TVR2, mă simt obligat să intervin cu niște adăugiri la cartea mea Kiseleff 10. Fabrica de scriitori care a stârnit respectiva discuție.

PENITENCIAR DE LUX

Regim de pușcărie. Educație forțată. Nu-ți schingiuiam trupul, dar îți torturau mintea. N-a fost nimeni bătut la tălpi, ars cu lampa de benzină, cu țigarea aprinsă între vertebre, cu degetele strivite la țâțâna ușii, cu dinții smulși din gingii, bătut cu vâna de bou. Dar erai sfredelit la minte să și se vâre ideile comunismului. În suflet să și se toarne simțurile proletare. Stafiei care umbla de mai bine de o sută de ani prin Europa, trebuia să-i săruți mâna și poalele și să-i asculti poruncile. Să te lepezi de rămășițele educației burgheze ca de demoni în biserică atunci când te vâra preotul în cazan. Că, de, primeai al doilea botez.

Spre deosebire de experimentul din Pitești, de la care împrumutase multe lucruri, deținuții nu proveneau din rândurile claselor exploatare, ci erau selecționați dintre muncitori, țărani săraci și mijlocași, și din pătura intelectualilor progresiști. Și nu erau dușmani de clasă, dimpotrivă, pregătiți să facă parte din elita aflată la putere.

Dar cine erau, în fapt, studenții școlilor de literatură și critică literară "Mihai Eminescu"? Populație amestecată. Principala condiție, originea socială. Și apartenența politică. Se intra pe bază de dosare, recomandări și examene de admitere. Dosarele erau întocmite de autoritățile locale, în primul rând organizațiile de partid. Recomandările le făceau cenaclurile literare sau scriitorii cu renume. Examenele erau tolerante, cu întrebări pe măsura candidatului. Dar cum locurile erau limitate, existau și destule respingeri. "Mulți chemați, puțini aleși!"

Garanția că ai să devii scriitor era dată de talent. Incipient la data aceea, greu de perceput. Veneau de acasă cu lucrări apreciate în cenacluri, alte publicate în presa locală, în reviste liceene, sau numai la Gazeta de perete.

Muncitori - de obicei fruntași în producție -, spărgători de norme - funcționari, elevi, studenți, profesori chiar, ingineri, iată și un medic, și un pădurar, un cantonier, un ceferist. Democrația în floare...

PROGRAMUL ZILNIC

Formarea personalității începea cu programul zilnic, menit să-ți creeze mecanismele de robotizare.

Deșteptarea la oră fixă, program administrativ, meditație cu bibliografie obligatorie, micul dejun, de la ora opt în sala de curs, la zece recreația mare cu suplimentul, după care încă un curs până la ora unu, masa de prânz, pauză de un ceas, cursul de după-amiază, suplimentul de la ora șaisprezece, un seminar sau două, cina, din nou studiu individual, stingerea.

Mai erau ședințele de partid, de UTC, de sindicat, de femei, ședințe generale când erau de discutat probleme politice sau de disciplină.

Duminca, program de voie: club, audiții, lecturi, ping-pong, jocuri sportive în curte. Nu ieșeam în oraș decât încolonați, comandați și supravegheați, la manifestări programate: spectacole de teatru, concerte, vernisaje, muzee, adunări la sediul Uniunii Scriitorilor, sau, cu bilet de voie, dacă aveai norocul să și se umfle obrazul de la o măsea, să-ți cadă de la pantof o pingea, sau să fii invitat la o redacție. Dar îți trebuia neapărat dovada...

Nici cei care aveau familii în București nu puteau să părăsească căminul fără învoire. Colegul meu de dormitor, căpitan de grăniceri, redactor al Revistei Militare, își trăsese telefon de la poștă, pentru a vorbi cu soția care avea probleme de sănătate.

DASCĂLII

Cel mai aprig, spaima școlii, șeful catedrei de marxism - leninism și de socialism științific, un fost ciocănar într-un atelier, se spunea despre el. Tovarășul Hoajă. Simpatizant în ilegalitate al partidului aflat acum la putere, trecut printr-un curs scurt de inițiere, era și directorul educativ. Preda citind din carte, și tot cu ea pe genunchi la examen. Eminentă cenușie. Te pomeneai cu el, deodată, seara la culcare, oricând în timpul zilei, ba rătăcea și noaptea prin dormitoare. Nu exista

abatere cât de mică pe care să n-o sancționeze.

La Istoria literaturii ruse, Mihail Novicov. Înfățșare de aristocrat sadea. Dar trecuse prin închisoarea de comuniști de la Doftana. Profesor pasionat și comunicator excepțional. Marea literatură rusă prin el mi-a fost cunoscută.

Cursul de estetică îl făceam cu profesorul Tudor Vianu, marele nostru noroc. Imperturbabil. Ca un olimpiu. Nu-i păsa lui de bazaconii politice. Valoarea estetică a operei, pe principii clasice și atât. Își alegea exemplele mai ales din literatura universală. Prin el i-am cunoscut, chiar și în acele condiții vitrege, pe Flaubert, Baudelaire, Goethe, Dante, Shakespeare etc.

La literatura română, domnul Oană, un tip dolofan, sfios, poate și fricos, care încerca să împace și capra și varza. La limba română, Cecilia Rădulescu, o tânără și frumoasă profesoară, de care mulți ne-am îndrăgostit. La literatura sovietică, la limba rusă, profesoare emigrate din Basarabia, precum Galina Maievski.

Director, Petre Iosif. Studii de medicină, pe care n-a practicat-o. Luptător în brigăzile comuniste din Spania. Sinecură în țară, ca director al Operei Române, acum al Școlii de Literatură. Elegant. Distant. Superficial. Evita să ia contact cu profesorii de talia lui Vianu sau Novicov. Spre deosebire de tovarășul Hoajă, directorul politic, cel care își băga nasul peste tot, Petre Iosif sta mai mult închis în cabinet. Rareori îi bătea cineva în ușă. O singură studentă zăbovea în intimitatea lui. Am trăznit un foileton la gazeta mea "În vârful penitei", în care bărbatul important lăsa fereastra deschisă pe unde intra o pasăre măiastră ce i se pupa în poală. Articolul a avut un ecou deosebit. Se călcau pe călcăie colegii, inghesuiți să-l citească. Nu am fost chemat, cum mă așteptam, dar în recreația următoare am găsit hârtia dispărută. L-am așteptat în hol pornit pe harță. Dar a trecut pe lângă mine ca pe lângă un butuc. Poate din întâmplarea aceea afurisită mi se va fi tras... În afară de profesorii profesioniști, mai erau și cei ocazionali. Venea din când în când Sadoveanu. Cu statura lui monumentală. Ne citea din Creangă. Din Miorița. Dumnezeiește. Dar niciodată din opera sa. Degeaba îl iscodeam. "Creanga de aur", "Venea o moară pe Siret", "Baltagul", "Neamul Șoimăreștilor", "Hanul Ancuței" rămâneau tabu. Dar ne-au rămas înscrise în memorie pentru totdeauna aceste cuvinte: "Nu iese scriitor din această școală decât cine a intrat scriitor!" Însă adăuga: "Chiar de n-ar fi să scoată decât un scriitor pe an, Școala de Literatură și-ar merita cheltuielile!"

Mai erau seminariile de creație, cu Beniuc, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Petre Dumitriu. Se discuta lucrările începătorilor. Intervenții critice destul de blânde și laude peste măsură. Mai mult derutați decât ajutați, autorii, dacă nu găseau țările în ei, erau pierduți.

RESPONSABILII

În primul rând cei politici, secretarii organizațiilor de partid, sindicat, UTC, și celorlalte, membrii birourilor și comitetelor acestora. Cei care ne supravegheau și ne raportau eram chiar noi. Toți pe toți. Responsabil cu disciplina, cu aprinderea și stingerea luminii, cu rufe de dat la spălat, cu deșteptarea, curățenia, ținuta, bibliografia, controlul conspectelor, vestiarelor și pupitelor, munca voluntară, spectacolele, sportul, corespondența, colecțiile de ziare, învoirile, participarea la acțiuni. Responsabili peste dormitoare, sălile de curs și de seminar, holurile și scările, chiar un responsabil cu toaletele. Permanenți sau prin rotație. Liste. Raportări verbale, pe față sau confidențiale. Sistem diabolic. Nu găseai ungher în care să te ascunzi. Nu găseai loc de intimitate. Dar de aici a început defectiunea. Toleranță. Mai chiuleam de la ore. Mai atârnam în pat. Mai găseam loc să ne îmbrățișăm, să ne sărutăm fără să fim reclamați. Mai fugeam în oraș. Ne mai desprindeam din rând când eram duși încolonați. Și ne bucuram că i-am păcălit. Colaborare. Tu nu mă torni pe mine, eu nu te torn pe tine. Sfidarea disciplinei proletare. Evadările fără bilet de voie. Cititul cărților interzise. Discuții nepermise. Grupări care puteau fi considerate subversive. Idile care au ajuns la căsătorii. Relații cu persoane străine. Chiar manifestări extreme. Cum a fost cea a adjunctului secretarului de partid Mircea Drăgan, care și-a pierdut controlul

când studia un dosar: "Așa nu se mai poate!" a strigat. Nu este exclus să fi luat ceva la măsea. S-a înfuriat, a aruncat hârtiile, a răsturnat biroul, a spart dulapul cu picioarele, a intrat în dormitoare, a spart geamuri, a aruncat perne, saltele, pijamale... Spânzurau prin crengile copacilor sutiene și chiloți de damă. Ședință de condamnare. Dar și fără acest incident, rezistența tacită sau fățișă împotriva sistemului de educație comunistă a pornit și nu a mai putut fi oprită.

Școala de Literatură și Critică literară a fost desființată. Experimentul eșuase.

CUM SE PLĂMĂDEAU PERSONAJELE LITERARE

Confecționate. Pe scheme. Turnate în tipare. Multiplicate după modele. Asta învățam noi în Școala de Literatură. În primul rând în așa-zisele seminare de creație, unde ni se discuta lucrările și primeam sfaturi cum să le aranjăm. Dar și la toate lecțiile, de orice fel, pe care profesorii erau obligați să le politizeze.

Două categorii de eroi, mari și late: personajele pozitive și personajele negative. Cele pozitive, fără fisuri, puritate absolută, devotați, dârji, puternici, capabili chiar de sacrificiul suprem pentru cauză, invincibile, mereu biruitoare. Personajele negative, bestii, monștri, chipuri dezumanizate, dușmani înrăiți, unelte ale burgheziei, în stare de orice crimă...

În acest context luase ființă Școala de Literatură. Acesta era exemplul pe care trebuiau să-l urmeze ucenicii de artă literară. Dar, la scurt timp, a apărut dezbateră, pornită de la Kremlin, despre problema tipicului în artă și în literatură. Combaterea schematismului. Dar înlocuit cu ce? Personajele din ambele categorii trebuiau puțin umanizate. Cele ideale, zgâriate câte puțin pe ici pe colo, prin locuri neesențiale, unde să li se vâre sub piele câte o picătură de negativism. Celor satanice, să li se dea să înghită câte o pilulă de umanitate. Dar nu s-a ajuns la context din cauza procentelor. Cât, între 5 și 15 la sută? Lucrurile au rămas nelămurite. Oricum, internații în stabilimentul Kiseleff nu s-au lăsat seduși. Cu rare excepții, cărțile lor au depășit această tâmpenie. Dar era nevoie de un alt val, stârnit de Nicolae Labiș și mânat de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Paul Everac, Fănuș Neagu, Nicolae Veale, bineînțeles Marin Preda, cel mai important dintre ei. Și mai apoi, de Ivăsiuc, Breban, Buzura, Ana Blandiana, Sânziana Pop... Ca o sfidare a comunismului în floare. În perioada cea mai glorioasă a sistemului comunist. Cenzura "scăpa de sub control", cele mai importante și mai îndrăznețe cărți.

TIMPUL MEDIOCRITĂȚII

În acea situație, de grabă și superficialitate, nu se putea ca mediocritatea să nu pătrundă și în literatură.

Se grăbea, în primul rând, sistemul, ca să-și creeze propria cultură, superioară celei burgheze. Dar pe bază de criterii și aprecieri valorice de altă natură decât cea estetică. În primul rând era vorba de subordonarea totală față de ideologia marxist-leninistă. În al doilea rând, scriitorii erau socotiți activiști de partid, angajați în luptă pentru triumful acestuia. Victoria trebuia obținută prin orice mijloace. Comanda era clară: artă cu tendință, lupta de clasă, omul de tip nou. Altceva nu mai conta. "Scrieți, băieți, scrieți, cum o fi, numai să fie în spirit proletar!"

Pe de cealaltă parte, se grăbeau scriitorii veleitari să ajungă repede la notorietate, de ce nu și la celebritate. Și chiar ajungeau. Era suficient să scrii împotriva monarhiei, chiar cu îndemnuri criminale: "Câine rău, câine rău! Nu intrăți! Ba intrăți și în cap îi dați!" și să primești premiul de stat. Să imaginezi cum a fost ucis un activist de partid, sau cum au urcat niște mineri un utilaj pe munte, și să fii declarat poet model, decorat, răsplătit în bani. Să descrii cum a fost înăbușită o doamnă cu perna pentru niște bijuterii într-o familie burgheză sau un drum fără pulbere pe Canalul Dunăre-Marea Neagră, fără a pomeni de calvarul celor obligați la muncă forțată. Să te plantezi ca un măr, la margine de drum. Să-ți presupui o întâlnire cu umbra unui "Fost". Să te lamentezi pentru masacrul de la Hiroșima. Să redactezi un poem în care să spui că partidul este în tot ce există (oameni, lucruri, ființe, mai ceva ca Dumnezeu...).

(continuare în p. 21)

Cursul de estetică îl făceam cu profesorul Tudor Vianu, marele nostru noroc. Imperturbabil. Ca un olimpiu. Nu-i păsa lui de bazaconii politice. Valoarea estetică a operei, pe principii clasice și atât. Își alegea exemplele mai ales din literatura universală. Prin el i-am cunoscut, chiar și în acele condiții vitrege, pe Flaubert, Baudelaire, Goethe, Dante, Shakespeare etc.

proza

Glorioșii ani ai ratării

ULTIMII DOI ANI COMUNIȘTI ȘI „MAIMUȚELE REVOLUȚIONARE”

Spre finele anului 1987 mi-a fost suspendat dreptul de a deține mașină de scris. Colonelul de securitate Zamfir, care-l cunoscuse bine pe tatăl meu (fusesec securistul întreprinderii în care Tata lucrase o vreme), mă avertizase „prietenește” că împotriva mea se vor lua măsuri mai severe și că nu ar fi excluse și unele radicale. „Părerea mea este, mi-a zis, că ar fi bine să închizi mustăria și să dai o garanție scrisă în acest sens. Al dracului să fiu dacă te înțeleg ! Pune capăt la toate astea, bagă-te-n Partid și fă o facultate, ai doar 33 de ani și încă îți poți aranja viitorul. Când aveam vreo 16 ani și eu îi așteptam pe americani. O vreme, tata m-a lăsat de capul meu apoi m-a garnisit cu o bătaie și m-a dus la școala de ofițeri. Și, ce, nu e bine ? E bine, și la mine se oprește lumina, și eu alerg după o bucată de pecie. Astea-s vremurile, comunismul e fără întoarcere, cum dracului de nu pricepi ? Taică-tu a fost tot așa, căpos, apoi s-a dat pe brazdă, ne-am înțeles bine cu el.” Vorbele astea m-au dat peste cap, mi-au sădit ideea că Tata a trecut de partea lor... Cu greu m-am adunat și i-am spus colonelului: „Lasă, dom'le colonel, și nemții au trăit cu gândul că al III-lea Reich va dura o mie de ani și...uite !”

Am părăsit biroul colonelului profund abătut. „Deci, Tata a cedat, poate a devenit și unul de-al lor... De șantajat nu credeam că aveau cum, că era un om corect, atunci nu rămânea decât amenințarea cu pierderea serviciului, ori mai știu eu cu ce...” Vreme de 23 de ani am trăit cu aceste gânduri, 23 de ani, zi de zi, am trăit cu un fier în suflet, 23 de ani n-am avut tăria să-l întreb pe Tata despre asta, nici măcar după 1990 – educația primită în familie îmi impusese tacit limite în materie de lucruri despre care pot să-mi întreb părinții. Această deziluzie fără margini m-a îndepărtat de Tata, din decembrie 1987 și până în octombrie 2003, când a trecut la cele veșnice, nu l-am mai vizitat decât de 4-5 ori, de 4-5 ori în 16 ani... Abia în anul 2010 am apelat la arhivele CNSAS și așa am aflat că Tata nu a cedat nici măcar o secundă. Colonelul îmi servise o minciună de-a dreptul criminală, care m-a ținut departe de Tata, o ticăloșie mi-a mâncat un timp sacru, că timpul petrecut cu părinții este parte din veșnicie și nimeni nu ni-l poate restitui...

Dar, să revin. Suspendarea dreptului de a deține mașină de scris și spusele colonelului mi-au dat măsura situației în care mă aflam și am hotărât să-mi protejiez prietenii evitând întâlnirile prea dese cu ei, ca să nu-i expun. Un urmărit și anchetat, în acele vremuri, era ca un ciumat. Accesul la dosarul personal a confirmat că hotărârea mea a fost corectă; în mai toate notele operative se spune: „să se stabilească ce prieteni are și care sunt preocupările acestora.” Domnul Năstase avea un trecut politic delicat (intellectualism excesiv,) și numai el știe câte nade i s-au întins, câtă spaimă trăia, chiar dacă era doar un pensionar, știut fiind faptul că suspiciunile lui Ceaușescu erau multe și alimentate de anturaj, după cum avea să-mi spună, în treacăt, după 1990. Așa stând lucrurile, sub diverse pretexte, inventate de mine, am rărit întâlnirile cu blajinul om. Ne-am revăzut cu câteva zile înainte de trecerea în 1988. Ne-am plimbat pe Strada Mare, în tăcere. După o vreme m-a întrebat cum au fost sărbătorile de iarnă, din copilăria mea ? I-am povestit calm, fără urmă de resentimente, despre sărăcia în care am trăit mai toată copilăria, nu numai despre aceea din zilele sărbătorilor, despre părinții aflați departe, în Bărăgan mai întâi, în Dobrogea mai apoi, despre cum am mâncat portocale imaginare, de Crăciunul anului 1963, inventate de buna mea Bunică, în grija căreia am stat. Dl Năstase s-a oprit în loc, m-a privit în ochi și mi-a spus că, într-un fel, suntem frați, că nici dânsul nu a avut prea multă căldură prin casele de orfani,

prin care trecuse. „Este nedrept, a zis, războaiele și schimbarea lumii îi ating mai ales pe copii și bătrâni. După o vreme ne-am despărțit, urându-ne un an mai bun, și am stabilit să ne vedem în primăvara următoare. De citatul lui Saint Exupery parcă uitase. Ne-am revăzut la începutul lui aprilie 1988. L-am căutat acasă, pe strada Ion Câmpineanu, nr.8. Deretica frumoasa grădină, o pregătea pentru „trezirea florilor din somn”, cum îi plăcea să spună. Am vorbit puțin și am stabilit să ne vedem în iunie. Trei sau patru întâlniri am avut în acel an. Am bătut Pădurea Trivalea și l-am ascultat. Mi-a povestit cum l-a adus în Pitești, de la Timișoara, pe bătrânul dascăl Gabriel Țepelea, pentru a întări învățământul universitar local, cum a înființat societăți culturale în tot județul - circa 40. „Roadele luptei cu ignoranța, spunea, înseamnă împușcarea erorilor din viitor.” Așa mi-a fost dat să afl cum au apărut casele memoriale Topârceanu, Liviu Rebreanu, Societatea Culturală Vladimir Streinu, din Teiu, etc. Îi citise pe toți scriitorii argeșeni, le cunoștea viața și nu-i zăgrăvea decât în latura lor luminoasă - nici urmă de bărfă, nimic din războiul orgoliilor locale. Omul acesta se alimenta lăuntric din partea bună a lumii și arareori era străbătut de umbrele trecutului. Apoi a venit anul crucial 1989. Ne-am întâlnit de vreo 5-6 ori. Una dintre întâlniri a avut loc acasă la poeta Otilia Nicolescu, unde l-am găsit și pe poetul Gheorghe Tomozei. Între cei doi (Năstase și Tomozei) era o prietenie veche, specială și care le-a dat de furcă politicilor de la Centru. Cei doi pusese în real un vis comun, numit revista *Argeș*. Piteștii deveniseră capitală culturală, nume grele ale literaturii române din acea vreme erau prezente în revistă. După cum aveam să afl mai târziu, de la Tomozei, invidia și pâra unor localnici aveau să complice prezentul și viitorul de atunci al revistei. Fricțiunile și orgoliile condeierilor locali, povestite mie de Gheorghe Tomozei, confirmate de arhiva fostei Securități, sunt jalnice și absurde, trădează micimea omenească și intelectuală. A mai coborî în subterana acelei perioade înseamnă dezamăgire de rând, pierdere de timp. Luminoasă nu rămâne decât „revista de atunci”, în pofida obștescului balast politic. Chindia petrecută la Doamna Otilia a fost magnifică – s-au băut cafea bună, ceai de rododendron și whisky din rezerva domnului doctor Nicolescu, cel blajin și plin de umor – bancurile fine și anecdotele din lumea medicală erau punctul forte al doctorului ! A nu se crede că dl. doctor nu avea și cultură – era un cititor profesionist, ca să zic așa, pus la punct cu ultimele noutăți literare, autohtone sau universale.

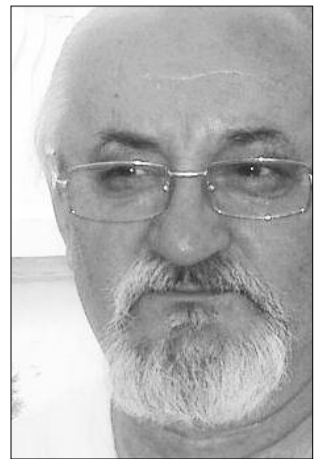
În restul anului 1989 nu m-am mai văzut cu dl. Năstase. A venit zavera din decembrie, cu toate ale ei, despre care am mai scris. Oamenii luminoși, visătorii, erau dați la o parte de viitor. Cu toții eram conștienți că schimbarea se va face greu, că rândul doi, al defunctului regim, face eforturi să nu piardă controlul politic. Virgil Diaconu, Gabriel Cazan, Liviu Bănică, Bogdan Ezechil și alții sigur își mai amintesc de fricțiunile din noua conducere a județului. După ce din conducere a fost aruncată golănimia de pe stradă, apărută pe fondul degradingoladei, a urmat o inflație de dizidenți, de inși care își fabricau pe loc o biografie, chiar când spuneau cine... sunt ei ! Curând, fiecăruia avea să i se vadă ața albă și urzeala de arivist, dar a fost prea târziu. Pe Platforma Petrochimiei, unde lucram din 1973, se schimbau conducerea secțiilor, mediocritățile profesionale erau puse în funcții de salariați chiulangii și dedați la furtisaguri, se înființau organizații F.S.N., după modelul P.C.R. Începusem să mă tem pentru siguranța în exploatarea instalațiilor - aveau un grad

mare de periculozitate. M-am interesat cum stătea treaba și în alte unități economice și se pare că strechea revoluționară se instaurase peste tot. La un moment dat i-am povestit temerile prietenului meu Liviu Bănică. La fel gândea și el și în același timp ne-am amintit de Gheorghe Năstase. Am hotărât să-l vizităm și să-i propunem, nici mai mult, nici mai puțin, să preia frâiele județului, după ce în prealabil ajungem la Iliescu și îi expunem starea reală de fapt din Argeș. Era în ianuarie 1990, spre finele lumii. Mai vârstnicul nostru prieten ne-a primit cu proverbiala-i căldură, ne-a ascultat propunerea în tăcere. După o vreme, dacă bine mai țin minte, ne-a spus: „Ceea ce voi credeți că este o revoluție, în fapt este altceva. Iliescu, „sărmanul”... Este un carierist și nu va trece multă vreme până când va trebui să vă înfrângeți teama față de el. În țara noastră se poartă un război nevăzut al altora, voi nu vedeți decât câțiva dintre oamenii care-l duc și, dacă sunteți cu luare aminte, veți afla și care cărei tabere îi aparține...” L-am privit, descumpăniți. Liviu, cu un aer de atotștiutor, cum era și este, uneori, a zis: „Nimic nou, domnu' Năstase, suntem disputați și de Est, și de Vest !” „Dragă Liviu, zice dl. Năstase, acum 3 ani i-am dat lui Aurel următorul citat, din Saint Exupery: „Maimuțele revoluționare nu pot menține puterea pentru că odată obținută prin violență le lipsesc regulile jocului, singurele care dau durată unei orânduiri. De aceea niciodată nu îmi voi umili prințesele trădătoare punându-le să spele rufe alături de slujnicele de rând ci le voi tăia capetele pe eșafod în sunetele trâmbițelor de aur...”

În aceste rânduri este răspunsul meu. Viața mea politică s-a încheiat de mult. Nu pot decât să vă mulțumesc și să vă doresc o lume mai bună.”

Multă vreme m-am gândit la acest citat și m-am întrebat dacă a avut știință de căderea comunismului, altcum de ce mi l-ar fi dat ? Nu l-am întrebat niciodată, după această discuție, din ianuarie '90, deși ne-am mai văzut de câteva ori până în mai 2001, când și-a dat obștescul sfârșit. Marele meu regret este că nu am fost mai insistent în 1995, când l-am rugat să scriem împreună o carte de convorbiri. Cu zâmbetul inconfundabil pe față, mi-a zis: „Dragul meu, dacă dumneata și alții ca dumneata mă veți pomeni, va fi o răsplată pentru puținul făcut de mine...” Omul acesta a ferit județul de multe aberații, a sprijinit cultura și oamenii ei, s-a însoțit cu specialiști în economie și aceștia au asigurat un trai zecilor de mii de argeșeni care nu-și mai găseau nici un rost în agricultura cooperativizată forțat. Pe 16 mai 2001 i-am aprins o lumânare, în biserica Sf. Ioan, în fața căreia ne întâlnisem de atâtea ori. Un reporter de la un ziar local mi-a remarcat prezența în biserică și a pus-o cu răutate în fițuică: „Scriitorul anticomunist Sibiceanu a fost văzut la înmormântarea comunistului prim-secretar Năstase !” Ei, și? Închei mulțumindu-i scriitorului Mihail Diaconescu pentru cuvintele frumoase, spuse mie la telefon, privitoare la demersul meu normal de a-l evoca pe Gheorghe Năstase.

Mulțumiri și scriitorului Jean Dumitrașcu, cel care mi-a pus la dispoziție fotografia din pagina de față – este un articol din ziarul local în care se relatează sărbătorirea celor 70 de ani de la nașterea scriitorului Vladimir Streinu, în cadrul societății culturale cu același nume, din Teiu, înființată de Gheorghe Năstase.

Suspendarea dreptului de a deține mașină de scris și spusele colonelului mi-au dat măsura situației în care mă aflam și am hotărât să-mi protejiez prietenii evitând întâlnirile prea dese cu ei, ca să nu-i expun. Un urmărit și anchetat, în acele vremuri, era ca un ciumat.

litere

De dragoste

Nu mai sunt lacrimi.
Pietricelele s-au topit
în măduva spinării.
Uneori, când este lună plină,
număr aceste mărgăritare
și apoi le pun la loc.
Durerea este o perdea de lumină,
ce se revarsă printr-un paravan de mătase,
într-un spital.
Nu ai să înțelegi niciodată această lumină
ce alunecă pe șira spinării,
în fiecare dimineață.
Nici o cămașă nu poate să o acopere.
Nici o mângâiere nu poate să o atingă.

Marile depresiuni

s-au adâncit în ele însele atât de mult !
Am învățat să le vorbesc
ca unor doamne celebre,
și chiar să le fac o reverență.
Lebăda pe care o port cu mine,
mi-a cumpărat șosete, mănuși,
o haină de iarnă, hârtie de scris
și-mi dă chiar bani pentru traiul zilnic.
Și pentru că mă iubește cu adevărat,
mă învață ,
să nu mă supun acestor doamne celebre.
Privesc întunericul

Porumbelul din sanatoriul de munte

Un bulgăre de sare strălucitor -
un aer argintiu -
consumul zilnic -
câteva grame și nimic mai mult.
Cum strălucește sarea?
Cine poate spune ?
Vântul a șters pereții
și ferestrele muntelui.

Balconul este camera de primire a păsărilor.
Un spațiu deschis.
Un avanpost.
În viața de apoi voi cultiva aici măslini.

Florentina Toniță

ierbarul lui Seferis grecul

avea un fel ciudat de a merge, uneori apăsat
alteori aplecat în pînțece
într-o zi am aruncat cu iarbă în el. vei năvăli
ca apele în sufletul meu!, am spus
și apele l-au atins într-o dimineață în palmă
încrămenită, linia inimii s-a rupt în două
cărări
m-ai blestemat!, a strigat, cu viața în palmă
abia respirînd
m-ai blestemat!
astăzi a venit la ușă, avea în spate o valiză
veche cu jucării
și de buzunar, atîrnată, o scrisoare către vii:
corăbierul lui Seferis veghează iarba din
port...

dimineața promisă

lasă un semn în odaia suspendată
(foșnet de lampă, un pahar gol îndărătul
oglinzii)
nu mă aștepta
vindecătorii spun că
veghezi insomniile inorogilor

naștere în zori, pe cărare de aștri
la botez îngerii fredonează auzul

lasă un semn în patul de aripi
pregătește decorațiile, vulturi de ocazie
ospaț cu dantele în pleopă dimineața
promisă

din nimic, Doamne...

muțenie cu ochi mari, pămîntii
îmi cauți numele sub viclene ruine,
nu ai unde să fugi, urma te închide

Saloanele de la subsol sunt goale acum.
Cel care a plecat ultimul,
a lăsat muntele deschis.
S-a urcat în primul tren
și a plătit călătoria cu un bulgăre de sare.
Controlorul de bilete nu a spus nimic.
A perforat bulgărele de sare,
și acesta s-a făcut o grămăjoară de sare,
pe care a ținut-o un timp în mână,
și la primul pod i-a dat drumul pe fereastră,
ca o pasăre albă, de sare.

Camera de primire a păsărilor

Balconul este camera de primire a păsărilor.
Un spațiu deschis.
Un avanpost.
În viața de apoi voi cultiva aici măslini.
Nu-i greu.
Am început de acum
să adun pământ și apă,
să refac terasele muntelui.
Un avanpost.
Odihna din vârful degetelor ,
după o zi sau o noapte de scris,
seamănă cu liniștea celor trei porumbeți ,
care mănâncă împreună.
Nici sacul de pământ pe care-l duc în spate
nu este greu -
frânghiile de aer, de sub aripă,
acolo la subțiori,
mă trag ușor spre cer.
Marile depresiuni

Privesc întunericul

ca o poartă secretă.
Este deschisă dar nu intru.
Rămân în grădina de lângă fereastră,
cu florile ce nu au dormit toată noaptea.
Mă scufund cu ele în lumina zorilor

(nu-mi vei simți genunchiul dimineața
cînd voi coborî odată cu soarele)
în numele meu te chem
să îmi fii aproape și departe, gol și plin,
umbrel și popas
mi-ai fost toate acestea demult,
cînd năluceai frenetic prin fereastră
nu totul e lumesc, îngere! te voi învăța cu ne-
lumea,
îți voi povesti despre tresăriri și spaime,
despre cum mor oamenii din nimic

iconar

din loc în loc un țilhar își crucifică visul
înger devastatoarelor insomnii îndoiala
ascunde înserarea sub pleopă

nu plînge, porți în tine o golgotă de spaime
(nimeni nu trece dincolo de mască)

catapetesme grele de sfinți în mijloc
chipul mamei îmbătrînind
ca o sărbătoare în strană

ispita

părtași semnelor din calendare
repetăm lecția tristei iubiri
risipă de lucruri vechi, așezate strategic
în pervazul luminii de sticlă
! dar cine pune semn însingurării
! cine primenește întâmplări pierdute

nemăsluită preface, ai uitat forma iubirii
trecutul ispășește pe drum de cenusă

în sfinte ținuturi un om măsoară amintiri
izbăvită de îngeri ispita

și ultima adiere a nopții
închide poarta secretă,
în urma noastră.

Cele trei porumbeți

Cel mai bun loc este lângă fereastră.
Astfel, toată casa rămâne în dreapta mea,
ca și cum eu aș putea să o duc
pe umărul drept.
Mă străduiesc să fac loc
și porumbeților care vin la fereastră.
Acolo, între legăturile de carne și sânge,
am deschis un magazin de grăunțe
pentru păsări.
Nu simt nicio greutate.
Doar din când în când cele trei porumbeți
venind împreună,
apoi numai două,
apoi numai una,
și într-o dimineață, niciuna.
Cel mai bun loc este lângă fereastră.
Astfel, tot cerul rămâne în stînga mea,
ca și cum eu aș putea să duc,
pe umărul stîng,
mormântul celor trei porumbeți.

Dincolo de ferma de perle

Casa mea este ermetică.
M-am închis în ea
și ascult valurile legănându-mă.
Vocile pescarilor de pe mal,
trecând pe sub fereastra mea,
nu mă mai sperie.
Nici sunetul cizmelor de cauciuc ,
cumpărate pe un pumn de perle.
Ei nu pot decât să verifice
temperatura mării din golful liniștit.
Nimeni nu mă cunoaște.
Nimeni nu știe,
că dincolo de ferma de perle,
mica sirenă stă de vorbă cu mine.

peisaj de noapte cu negru și gri

de dragoste și de dimineață mi-ai fost. uneori
vîrfurile piciorului agale dansa în zîmbetul tău
nu știu dacă lună sau strălucire era, în vieți
așezate haotic în taifasul zidirii te strecori
din trup cruce, din cruce adînc
fereastra te prinde cel mai bine, ca un moise
în

noapte închis. păsări de dragoste strecori pe
sub haine
mantaua palidă atîrnă-n obraz, ești orbul ce
vindecă
neputința de mine. rămîn într-o cruce de pat
conjugal,
sfințeniei de înger cu miros bătrîn.
venus atîrnă a/murg
bărbatul cu o mie de brațe acum s-a născut

peisaj de noapte cu negru și gri

amăgiri de zi și de noapte

nici o naștere nu e mai grea decît moartea,
arteziană memorie, trupul macină gînduri
din alte vieți

vîntul împrăstie printre dinți un rest de
calească,
în văzduh, caii desfrîului (adapă-i cît încă
mai porți fiori în privire)
nu mai am îngeri de schimb - la poartă ți-aș
fi trimis mesageri
în rai, diminețile gudură plînsul

dar unde alerg, pămîntul e rotund, masa
întinsă, piinea...
doar piinea rămîne pe altădată

Focurile poetice ale scriitorului Constantin Pădureanu

Volumul scriitorului Constantin Pădureanu, *Focuri pe dealuri*, Ed. Aius, Craiova, 2014, aduce, pentru cititorul necunosător al operei sale, ideea unui apoteotic amurg, cu simbolistică preluată din antichitatea egipteană, cu trimiteri la semnificația lui Ra, zeul soarelui și la pădurea de simboluri care decurge din acesta, dar impresia titlului este doar o aparență. Poate fi apoi vorba de acele focuri în jurul cărora se adună pe deal comunitatea satului să sărbătorească Sfinții, strigând de acolo defectele sau calitățile fetelor și flăcăilor gata de însurătoare. Cel mult, am îndrăzni noi, simbolizează acele focuri ce se aprindeau pe dealuri în vreme de primejdie de către locuitorii acestor meleaguri pentru a-i înștiința și pe alții despre invaziile străine, iar ironia și sarcasmul ce emană poezia acestui oltean anunță o vreme de primejdie pentru tradiția, cultura și esența poetică a ființei poporului român în aceste vremuri de tranziție și modernism greșit interpretat. În fapt, meritul poetului Constantin Pădureanu este acela de a proiecta o abordare originală asupra universului rural oltenesc, alta decât a Liliecilor lui Marin Sorescu sau a Siliștenilor lui Marin Preda, cu morală, în maniera balcanicului Anton Pann, cu poeticitate și farmec inedit, în stilul lui Zaharia Stancu. Personajele sale au ceva din Sucă al lui Amza Pelea, dar Veta devine Mariana, căreia scriitorul îi dedică pe prima pagină, cu delicatețe, volumul. În felul acesta, femeia devine un personaj absent, un raisonneur, care ascultă, privește cu zâmbet cald și rareori dă glas opiniei sale: este parcă rolul înțeleptului din piesele antichității elene: personajele aud, dar nu urmează sfaturile înțelepte, ele sunt purtate de un destin, adesea potrivnic și nu se pot opune. Este singurul personaj care se sustrage ironiei fine a autorului, spre deosebire de toată galeria sătenilor cu nume și porecle neaoșe ce defilează ca într-un film de acțiune prin fața lectorului. Până și autoironia este persiflantă: miaua lui Roman îl reprezintă pe autor, în postura de copil prea cuminte și prea silitor din școala primară.

Poezia lui Constantin Pădureanu este asemeni omului ce o scoate la lumină: plină de simplitate și sinceritate, fără accente emfaticе, fără a dori să impresioneze cu orice chip. Universul poetic este cel rural, „cu ai săi oameni ușor inflamabili din fire, ale căror boli endemice – îmbătoșare, limbuție, hiperreactivitate – ar putea furniza un combustibil ideal mai degrabă pentru un conflict specific genului dramatic decât pentru poeticitate.” Narațiunea dinamică, dialogurile vii, oralitatea stilului, ineditul exprimării, naturalețea, expresivitatea limbajului frust sunt doar câteva dintre aspectele operei lui Constantin Pădureanu, el fiind capabil a fixa lupa ochiului său creator spre cele mai minuscule aspecte ale existenței rurale, care pentru mulți dintre noi trec nebagate în seamă, iar din acestea autorul creează un întreg univers, „o bălbătaie până în slăvile cerului” (*Palma*, p. 38).

Focurile sale, mocnite, arzând, pe dealuri se circumscriu aceluiași topos, în efect de propagare concentrică, sau de fluture, cum frumos spune un critic literar, încep din nimic, se amplifică până la cer și cuprind tot universul creat. Astfel, găsim în textul poemelor mai multe semnificații ale focului: „Că ți-am ținut focul la spate/ În biserică” (p.32); „Și ne-a ținut lumina la spate în biserică” (p. 42); „Ne luarăm din nimic și se făcu o / Bălbătaie până în slăvile cerului” (p. 38); „Baba Lina a murit de focul lor și stă cu gura în țărână” (p. 42); „Ai băiat cuminte, ascultă-mă pe mine,/ Respectuos și deștept, foc de deștept” (p. 60); „Soarele se ivi deasupra Șolomonului./ Femeia își desfăcu basmaua, că baierile / Inimii nu putea, că râdea lumea de ea.” (p. 74); „Aducă faptul că, până nu faci foc./ Nu iese fum” (p. 94). Diversitatea lexicală devine și una paremiologică, așa cum rezultă și din numeroasele zicători sau proverbe presărate în text: „Zgârciți și vă mâncați de sub unghii”; *le stă ca sarea în ochi; să cat nod în papură; nu suntem dați de pomană; Poți să te dai cu curu de toate dealurile/ Că nu ești mai moțată decât mine; avea mănărici la limbă; nașa asta m-a scos din țâțâni; femeie, a dat strechea-n tine sau ai beut gaz; femeia văzu negru înaintea ochilor; să bați toba în tot satu, telefonul fără fir; Nilă se uita ca milogu în*

traistă / După Tudorița, dădea din cap și ofta întruna; râd de el și curcile; lumea începuse să le scoată vorbe etc.

Se pot spune multe despre acest gen de poezie, dar noi, descoperind aceste cuvinte ale dramaturgului Eugen Ionescu, autor al teatrului absurd din literatura română, ni se par deosebit de potrivite în caracterizarea lumii pe care o înfățișează poezia lui Constantin Pădureanu: „Și fiindcă lumea țărănească este, poate, umanitatea întreagă redusă la schema mai simplă, esențial este un adevăr uman general pe care trebuie să-l căutăm în țărănie: avariția, lăcomia, răutatea, băutura, ura, mânia, ipocrizia, tristețea, iubirea, disperarea, visul și, mai ales, moartea și spaima care sunt atribuite întregii umanități, din toate țările și din toate timpurile.” Deci și din bănia Craiovei, din anul de grație 2014, când ajunge în fața noastră tabloul focurilor de pe dealuri, semnat de Constantin Pădureanu, care poate spune: Și de ce mă ocărăși, ghia?, cum apare la pagina 32 din cartea domniei sale.

O largă deschidere spre universalitate obține scriitorul prin versiunea în limba germană, o traducere fidelă textului poetic realizată de Andrei Pogány. În felul acesta lumea satului oltenesc intră în spațiul european pe ușa din față, prin limba marelui Goethe, ori a filosofilor Kant, Schopenhauer sau Heidegger. Chiar dacă unele subtilități și expresii populare nu sunt lesne de transpus în limba germană, traducătorul păstrează dinamismul viu al limbajului, farmecul inefabil al focurilor poetice ale scriitorului Constantin Pădureanu, iar frumusețea poemelor sporește mai mult prin versiunea în limba germană, lărgind cercul lectorilor spre vorbitorii limbii lui Goethe. Incontestabil, Andrei Pogány reușește o traducere foarte apropiată de textul poetic, iar *Feuer auf den Hügeln* devin și mai intense prin versiunea în limba germană care valorifică universul rural cu toate cutumele sale din două perspective lingvistice. Colaborarea celor doi, autorul și traducătorul este benefică poeziei, deschizându-le larg ușa liricii europene.

MARIA VAIDA

EXPERIMENTUL KISELEFF LA FALIMENT

(urmare din p. 18)

Curgeau premiile de stat și premiile Academiei. Autorii zeloși primeau case, funcții, sinecure. Că erau Alexandru Toma, Dan Deșliu, Mihai Beniuc, Petru Dumitriu la începutul său, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Victor Tulbure, sau, cel mai înfocat dintre ei, Alexandru Jar, care avea prestigiul de luptător în Rezistență, unde o pierduse pe Olga Bancic decapitată de fasciști.

Neafecțați, fie chiar parțial, nu au scăpat nici clasicii în viață dintre cele două războaie, Sadoveanu, Camil Petrescu, G. Călinescu...Care nu reușesc să se ridice la nivelul anterior. Exemplu, romanul lui Sadoveanu, *Mitrea Cocor*, operă mediocră absolută. Ba chiar Lucian Blaga a șovăit o tendință de colaborare. Ca să nu mai vorbim de Demostene Botez, Camil Baltazar, Cezar Petrescu și alți scriitori de valoare națională.

DOCUMENTARE LITERARĂ

Literatură realistă. Realist-socialistă. Subiectele, personajele, modelele, situațiile, intriga, conflictele și toate celelalte nu le e permis să fie inventate. Obligatoriu să fie căutate în realitatea prezentă. În viața de toate zilele. Bogată și nesecată în evenimente chiar epocale. Excursii de documentare. În fabrici, uzine, laminoare, pe șantiere, în sate, în maternități, în unități agricole, oriunde clocotește realitatea în spume. „Ce vițel frumos!” zice Maria Banuș care conduce grupul. „E mânăz, doamnă!”, o contrazice viitorul poet Ion Gheorghe, originar de pe la Pogoanele din Buzău.

Facem practică în redacții. Literatura bună trece prin școala gazetăriei. Unde nu se bat câmpii. Imaginația este oprită la poartă.

Sunt trimis pentru un reportaj pe un șantier. O discuție, în prealabil, la sediul de partid. Un delegat mă conduce spre personajul care a fost

selectat pentru interviu. Evident bine pregătit, cu răspunsuri confecționate.

Lucrează pe o macara. Fruntașa șantierului. Eroina muncii. Nici un bărbat nu o depășește, deși e singura femeie cunoscută care lucrează pe un asemenea utilaj. Sparge normele lună de lună. S-a calificat la locul de muncă. Lucrase într-un bordel. Prostituată calificată. Însă într-o ședință la care a participat tovarășa Liuba Chișinevski, din conducerea superioară, a aflat că se desființase acest tip de sclavie și că putea să-și aleagă fiecare un loc de muncă dintre cele oferite.

Când am cunoscut-o eu, eroina își pierduse orice urmă de feminitate. Părul tăiat scurt, scămoșat, vocea îngroșată, peri în barbă, brațe musculoase, degete noduroase, țigări nenumărate, injurături de birjari.

Din întâmplarea asta trebuia să ies cu o năvelă planificată să fie citită în seminarul de creație. Gestația a fost lungă și neterminată.

Dar până una-alta, am tras un foileton la *Gazeta Umoristică*: o fostă vânzătoare de farmece sexuale, seducție personificată, făcuse pasiune pentru o macara pe care o îmbrățișea, o săruta, se urca pe ea și făcea dragoste.

Așa a eșuat prima mea documentare în teren, pentru că nu am fost în stare să o valorific după tipic. N-am avut norocul să-i întâlnesc nici pe Artur Silvestri care salvează abatajul, nici pe Lazăr de la Rusca, nici pe copilul năzdrăvan Morcoveață.

Știm totul, dar nu spunem nimic

A apărut o redacție clandestină ascunsă în podul școlii. Și apoi încă una. În replică. Reacție la literatura documentată scrisă după scheme. Libertate neîngrădită de creație. Imaginație debordantă. Satiră acidă la adresa modului existent de exprimare. Revistă cu articole scrise de mână și lipite pe carton în exemplar unic, intitulată „Știm totul, dar nu spunem nimic. Însă

spuneam foarte multe, știute și neștiute. În foiletoane, în pamflete, fabule, epigrame, versificări deocheate. Inițiativa îi aparținea colegului și prietenului meu Toma Atanasie, ofițer de securitate care avea dificultăți din partea directorului politic, în idila lui cu poeta Ioana Zamfir, viitoarea soție. A implicat cele mai sprintene condeie în această revistă memorabilă. Nu m-am întrebat niciodată dacă nu era cumva doar o simplă provocare. În replică, revista similară „Fronța” cu o redacție condusă chiar de Nicolae Labiș. Ne strecuram în pod, nevăzuți, ne strângeam într-un colț sub acoperiș, și tănuind conspirativ, în semiobscuritate, făceam numărul în hohote înăbușite de râs. Fotografii trucate – și Toma și Labiș erau foarte pricepuți în treaba asta, poze din presa de scandal din perioada interbelică, pastişe și plagiate, după articole deșănțate.

Nu ne iertam nici pe noi. Eu devenisem sadicul corupător de minore, monstrul din Găiești care destrăma pudoarea fecioarelor. Acțiunea a înflorit până la al cincilea sau al șaselea număr, când a fost descoperită, probabil prin trădare. Numerele au fost confiscate. Ancheta n-a apucat să se termine până la sfârșitul anului. Probabil a fost amânată, dacă nu chiar suspendată pentru că nu îi convenea conducerii școlii să apară în fața partidului cu o asemenea defecțiune, care implica vârfurile studențimii.

*

Nu mă număr printre cei care dau cu pietre în ruina cuibului. Este adevărat că am fost dat afară, dar nu-mi pot atribui nicio faptă eroică. Nici nu mă consider o victimă absolută. Unul printre alții, ca ei, dar îngăduit, poate, anume pentru această mărturie, ca să nu se piardă în uitare acest moment unic în istoria literaturii române.

**...meritul
poetului
Constantin
Pădureanu
este acela de a
proiecta o
abordare
originală
asupra
universului
rural oltenesc,
alta decât a
Liliecilor lui
Marin Sorescu
sau a
Siliștenilor lui
Marin Preda,
cu morală, în
maniera
balcanicului
Anton Pann,
cu poeticitate
și farmec
inedit, în stilul
lui Zaharia
Stancu, dar
totuși diferit
de acesta...**

**Facem
practică în
redacții.
Literatura
bună trece
prin școala
gazetăriei.
Unde nu se
bat câmpii.
Imaginația
este oprită la
poartă.**

litere

TAINA SCRISULUI ROMÂNESC. Paisprezece „basne” filologice

2. LUMINA DE LA RĂSĂRIT

...scrierea tradițională românească are trei feluri de apostrof: unul strâns care leagă cuvintele, altul larg care le desparte – și, iată, unul postpus, foarte frecvent în poezia veche, mai ales la Dosoftei (dar foarte frecvent și în vorbirea liberă, așa-zis populară, de astăzi). Pe lângă acestea, mai există desigur și cratima, adică liniuța dintre cuvinte. Biata liniuță – astăzi a preluat funcțiile celor trei apostrofuri naturale ale limbii – și pe cele ale cratimei vechi.

Dar chestiunea luminii din odaie nu este doar a lui Eminescu. S-o urmărim, tot în opera poetului, înconjurând, însă, un chip feminin într-o odaie a unei case cu cerdac. Desigur, ne referim la *Sonetul cerdacului*, postumă eminesciană descifrată și editată prima dată de Nerva Hodoș în 1902. Fiind un text ce trimite către misterul relației dintre poet și Veronica Micle, merită să-l recitim. Iată-l, în editarea lui Perpessicius: *Stau în cerdacul tău...Noaptea-i senină. / Deasupra-mi crengi de arbori se întind, / Crengi mari în flori de umbră mă cuprind / Și vântul mișcă arborii 'n grădină. // Dar prin fereastra ta eu stau privind / Cum tu te uiți cu ochii în lumină. / Ai obosit, cu mâna ta cea fină / În val de aur părul despletind. // L-ai aruncat pe umeri de ninsoare, / Desfaci răsând pieptarul de la sân, / Încet te-ardici și suflă 'n lumânare...// Deasupra-mi stele tremură prin ramuri, / În întuneric ochii mei rămân, / Și-alături luna bate trist în geamuri.* Sonetul este datat 1879 de către Perpessicius, după hârtie și scris – iar datarea este acceptată de toți editorii. Vom reveni, desigur, asupra *lumânării* – care este tot *luminare* și aici. Deocamdată să rezolvăm (adică: să punem!) problema cronologiei. În albumul pe care și l-a confecționat la Văratec în vara lui 1889 din poeziile ei și ale lui Eminescu, Veronica Micle preia acest sonet și-l adnotează astfel: „M-ai rugat să-ți cânt din Schumann. Cât de mult îți place muzica. Este o noapte de mai din acelea ce nu se pot uita... Tu priveai în grădină, iar eu, la razele lunii, descifram bucățile triste cerute de tine”. Iubitorii de confluențe între arte vor putea să verifice dacă în „Sonetul cerdacului” se resimte muzica lui Schumann. Care să fie, însă, casa cu cerdac p. 165 și grădină din acest sonet? Cea din Iași, strada Butului 4, domiciliul soților Micle? Drept este că în anumite perioade ei închiriau această casă, pentru că aveau la dispoziție și locuința de serviciu a lui Ștefan Micle, Rectorul Universității. La un moment dat, în 27 octombrie 1877, citim într-o scrisoare către poet a Veronicăi: „...scrisoarea aceasta am scris-o pe-afară, într-atât sunt de spionată de oamenii din jur, unul pleacă, altul vine, sunt mai rău ca la un hotel.”² – Aceasta pare a fi forfota din casa universității. În mai 1879 Ștefan Micle era încă în putere (va muri în august al acestui an, în urma unei congestii pulmonare sau a unei răceli grave contractate la o partidă de vânatoare de rațe sălbatice), aceeași lume multă îi înconjură familia. Situația nu se confirmă nici cum pentru primăvara lui 1879 (că e primăvară, vedem după copacii înfloriți), casele din Iași ale soților Micle erau aglomerate, nu e loc aici de stat poetul în cerdac și cântat poeta la pian. Nici măcar nu știm, apoi, dacă aceste case ieșene aveau grădină.

Desigur, e oțios să faci istorie literară după un text poetic. Faptul, însă, că sonetul este databil 1879 – deci trimite în zona vieții cronometrice; apoi faptul că Veronica oferă mărturia de mai sus, întărind impresia timpului real – iată ce ne face să insistăm. Până în august 1879, la moartea lui Ștefan Micle, este din principiu extrem de puțin probabil ca Eminescu și Veronica să se fi întâlnit în intimitate la ea acasă. Uneori – deși foarte rar – ea este cea care vine în odaia lui, ca în poemul *Singurătate*. Alte întâlniri sunt realmente de taină, n-avem cum le proba. Știm, însă, că Veronica Micle mai avea două locuri, două case unde se retrăgea – una numai a ei, la Târgu Neamț, și alta a familiei, la Ungheni, lângă Iași. Aici, la Ungheni, a primit vestea că soțul ei este pe moarte. Casa din Târgu Neamț, apoi, o va ceda Mănăstirii Văratec la 16 octombrie 1886 (câteva săptămâni înainte ca Eminescu să fie adus la bolnița mănăstirească din același târg). Ca tânără boieroică moldavă – era soția Rectorului Universității, probabil cea mai importantă funcție științifică și culturală din

foata capitală a Moldovei! – Veronica petrecea multe zile în plimbări, fie pe la rude și cunoscuți, fie pe la mănăstiri – fie pe la căsuțele lăsate de ea în urmă. O casă cu cerdac, grădină și pian nu poate fi o chilie mănăstirească, deci rămâne foarte probabilă întâlnirea celor doi îndrăgostiți la Târgu Neamț – poate chiar în 1879, sau poate după această dată, oricând până în 1888, cu excepția fragmentelor temporale când se știe pozitiv că ei au fost despărțiți.

Octav Minar descrie fugărul locului, prin 1924: „Într-o casă cu două etaje, din care cel de sus are un cerdac, locuiește bătrâna maică Fevronia Sârboaică, care a găzduit pe Veronica Micle și în casa căreia poeta și-a dat duhul.”³ În epocă, prin casă cu două etaje se înțelege casă cu parter și etaj, „casă pe două rânduri de odăi”, cum se mai zicea. Această Maică Fevronia povestește, ea însăși: „În fiecare vară, pe la începutul lui iulie, știam că voi găzdui o lună pe Veronica, soția profesorului universitar Ștefan Micle.” În zilele acestea din iulie 1889, când s-a retras la Văratec, poeta se plimba, își completa albumul cu poezii adnotate, primea oaspeți, cânta, recita. Povestește aceeași Maică Fevronia: „Într-o seară, după ce umblase toată ziua hai-hui prin pădurile de brad ale Văratecului, fără să prânzească, o văd în amurg că sosește obosită, palidă, cu ochii împăienjeniți, deabia putând să mai urce cele câteva scări, și cade zdrobită pe o canapea care era în cerdac.” Ea își revine și-și continuă plimbările. În ultima zi din viață, pe 3 august 1889: „A invitat ca niciodată pe toți cunoscuții din Văratec. Era bine dispusă. A cântat Steluța și Vezi rândunelele se duc. Apoi a recitat poezii de-ale ei și de-ale lui Eminescu. Pe la miezul nopții invitații s-au retras, iar Veronica a spus că-i obosită și că vrea să se odihnească...” Aici pare a se fi aflat cerdacul unde Eminescu contempla lumina lunii – iar Veronica își căuta liniștea.

Pe de altă parte, cercetări oarecum recente atestă că Eminescu însuși a avut o casă închiriată la Mănăstirea Văratec, între 1874-1889, pentru renovarea căreia a încercat Maica Benedicta (Zoe Dumitrescu-Buşulenga) să sensibilizeze autoritățile – pare-se, fără succes de vreme ce și astăzi (2010) circulă pe internet apeluri în același sens (de aici preluăm și imaginea casei); și această casă are cerdac – dar să reinterogăm textul literar: „Stau în cerdacul tău” spune poetul – deci se află în vizită la Ea...Amândoi au avut case de vară (de odihnă) la Mănăstirea Văratec

...Dacă acest sonet nu ne dă vreo adresă precisă, în schimb poate să ne lămurească în privința luminii din interiorul odăii. Manuscrisul și prima publicare (Nerva Hodoș, 1902) ne vorbesc despre *luminare*: *Încet te-ardici și suflă 'n luminare*. Este aceeași expresie pe care am întâlnit-o în *Scrisoarea I: Când cu gene ostenite sara suflu'n luminare*. Am dedus că acolo este vorba de lampă, poate aceeași din *Singurătate* (*A târziu când arde lampa*) – și că poetul suflă încet și prelung deasupra sticlei de lampă ori jos, în focar, după ce-l ridică de pe stativul în care stă gazul sau uleiul lampant. De ce ar fi vorba, în sonetul ce-o privește pe ea, de *lumânare*? Un editor explică chiar astfel: „Înăuntru, visătoarea, începând să se dezbrace, suflă în lumina lumânării și o stinge. Afară, ochii iubitorului în întuneric, sub stelele care pâlpâie prin ramurile arborilor, sub luna care scânteiază trist, în ferestrele întunecate, tristețea fiind a sufletului osândit să fie singur.”⁴ Nu știu cât de convins este dl. editor că acesta ar fi un poem al tristeții: mai degrabă dânsul reia un șablon, zicându-se îndeobște că poezia de dragoste eminesciană este tristă. Mai sus, însă, textul spune: *Dar prin fereastra ta eu stau privind / Cum tu te uiți cu ochii în lumină*. Nu este de crezut că poate fi aceasta „lumina lumânării”, care este doar o flăcăruie ce dă întunericul la o parte pe o rază mică. Aici

lumina inundă părul ce se desprinde „în val de aur”, lasă minunea să poată fi contemplată pe geam, din cerdac. Înăuntru este o sursă de lumină mai vie, mai puternică decât cea a unei lumânări – capabilă chiar să învingă lumina lunii, vezi finalul: *Iar luna bate trist în lucii geamuri*: când sursa dinăuntru se oprește, lumina lunii nu mai străbate geamul, nu se mai îngemănează cu lumina interioară. Este vorba, material vorbind, de o lampă – una destul de arătoasă chiar – iar spiritual nu putem vorbi în nici un caz de bărbatul care privește pe furiș, de pe cerdac, femeia dezbrăcându-se, etc.: este o scenă casnică, așa cum sugerează și înscrisul Veronicăi Micle. Această confuzie între lampă și lumânare observă că se face mai ales începând de pe la mijlocul secolului al XX-lea (Perpessicius, 1956) – și nu pot să trec cu vederea că acum începe, cu aproximație, și epoca electricității: lumina cea nouă, a becului, este văzută în „antiteză” cu cea mai veche lumină, a lumânării, nu se mai ține cont de invenția mediană a lămpii, se uită de lampadare, de pildă, care făceau o lumină poate la fel de puternică, în orice caz mai odihnitoare decât cea electrică. Erau, însă, pentru cei înstăriți, nu pentru oamenii de rând care adunau și păstrau mucuri de lumânări pentru zile negre...

Din acest sonet eminescian mai rețin imaginea *Crengi mari în flori de umbră mă cuprind*. Ea mă ajută să înțeleg funcția gramaticală a apostrofului postpus în scrierea veche – nu numai la Eminescu, dar în mod special la Eminescu. Iată, de pildă, aceste două versuri din basmul eminescian *Călin Nebunul*: *Pe păreți icoane mândre zugrăvite-n umbră par / Cum că chipur'le din ele dintre codri mari răsar*. Este vorba tot de lumina lunii – care de data aceasta înalbește pereții exteriori ai unui castel. Am redat textul așa cum îl au edițiile noastre curente. În manuscrisul eminescian este, însă, așa: *Pe păreți icoane mândre zugrăvite n'umbră par...* Poetul are, adică, acest apostrof oarecum ciudat: deși cade vocala *î* din *în*, și ar fi trebuit scrie *zugrăvite'n umbră*, totuși apostroful este după *n*. Poetul scrie, adică leagă cuvintele așa cum vrea să se accentueze pentru sens. Într-adevăr, una e una și alta e alta: cum avem noi, corect gramatical, înseamnă *zugrăvite la umbră, zugrăvite și puse, aflate, undeva în umbră*. Cum vrea poetul, însă, e altceva: el spune că aceste icoane sunt *zugrăvite cu umbră*, în rostire / recitare se accentuează al doilea termen și se citește legat: *numbră*. Sunt tocmai *florile de umbră* din *Sonetul cerdacului*. Deși poetul ne spune și ne repetă cum vrea să lege cuvintele, noi nu avem urechi să-l auzim. Apostroful a fost scos din scrierea limbii române în 1953, în aceeași epocă de elan electric despre care am amintit mai sus. Chestiunea este că scrierea tradițională românească are trei feluri de apostrof: unul strâns care leagă cuvintele, altul larg care le desparte – și, iată, unul postpus, foarte frecvent în poezia veche, mai ales la Dosoftei (dar foarte frecvent și în vorbirea liberă, așa-zis populară, de astăzi). Pe lângă acestea, mai există desigur și cratima, adică liniuța dintre cuvinte. Biata liniuță – astăzi a preluat funcțiile celor trei apostrofuri naturale ale limbii – și pe cele ale cratimei vechi. Limba română este, în fond, singura limbă romanică fără apostrof în scriere. Își poate cineva imagina franceza lipsită de acest semn? Da, dar în anii '50, anii electrici, nu este așa, lumina nu mai venea de la apus...

¹ Veronica Micle: Dragoste și poezie. Ale lui pentru mine, ale mele pentru el. / Ediție de/ Octav Minar, București, Editura Socec/Cs.A., f.a. /1924/

² O.XVI, p. 543.

³ Octav Minar, Introducere la Ed. Cit., p. 96-97

⁴ M.Eminescu: Sonete, Ediție de Petru Creția.

SCRIITORI ROMÂNI DIN SERBIA

Volumul semnat de Florian Copcea, *Scrîitori români din Serbia*, apărut la Editura MJM Craiova, 2014, vine să mărturisească, în secolul XXI, cât de valabilă este afirmația lui Nicolae Iorga că România este singura țară din lume ale cărei granițe sunt înconjurate de români. Pornit dintr-o mișcare spirituală de cunoaștere a românilor de pretutindeni, susținută de mulți intelectuali din Țară, de dincolo de Prut și din Banatul sârbesc (amintim interesul Academicianului Mihai Cimpoi, al lui Nicolae Dabija, al revistei *Curtea de la Argeș*), gândul autorului pentru literatura română care se scrie dincolo de granițe se materializează în acest volum de prezentare a 27 de scriitori din Voivodina, Novi Sad, Uzdin, Valea Timocului.

Florian Copcea, scriitor, publicist, eseist, lucrează la Agenția Națională de Presă AGERPRES în funcția de redactor. A înființat primul ziar independent din România, *Lumina*, la 26 decembrie 1989. Din anul 1990 organizează *Festivalul Internațional de Poezie "Mihai Eminescu"*. Pe lângă volume de poezie și proză, Florian Copcea este interesat de spațiul cultural românesc: *Panorama poeziei contemporane basarabene*, Editura Lumina, 2005, *Scrîitori mehedințeni în peisajul literaturii române contemporane*, Editura Lumina, 2006, *Biserica românilor din Serbia de nord-est*, MJM, Craiova, 2007, *Istoriografia românilor din Serbia de nord-est*, Editura Lumina, 2008, iar volumul recent *Scrîitori români din Serbia* vine să completeze această hartă spirituală a unei Români hrănită prin elementul de eternitate al acestui spațiu, limba română.

Portretul celor 27 de scriitori este realizat prin analiza lucidă și atentă a operei fiecăruia, folosind demersul critic al profesorului Eugen Simion, recunoscut în *Argumentul* care precede volumul: "Critica literară poate lua însă sugestii de peste tot, demersul său se poate îmbogăți din contactul cu metodele noi. Există mai multe căi de acces spre opera literară și criticul are libertatea să aleagă pe aceea pe care o găsește cea mai potrivită." Referiri la metoda critică a Academicianului Eugen Simion apar frecvent în text, alături de Roland Barthes și de Borges, din care citează: „Poezia este întâlnirea cititorului cu cartea, lectura cărții, descoperirea cărții.” (Cărțile și noaptea).

Împreună cu metoda critică recunoscută, sunt recunoscute și sursele de documentare, pe lângă lectura operelor, este citată "O istorie a literaturii române din Voivodina" de Ștefan N. Popa și "Poezie și epocă", Editura Libertatea, 1989, de Ion Deaconescu.

Tot în *Argument*, autorul motivează rolul acestei lucrări:

"Cartea de față vine să completeze volumul firav de surse bibliografice referitoare la literatură română contemporană din Serbia, care, în esență, face parte intrinsecă din cea universală."

Prezentarea scriitorilor este făcută în ordine alfabetică, pentru a se evita cu abilitate ierarhizarea, fiecare prezentare având două părți, un capitol de biografie și un capitol de prezentare a operei, aprecieri critice, fragmente de text. Autorul încearcă să fie cât mai aproape de text, cu eleganță dezvăluind omul, mișcarea culturală, epoca. Astfel, **Slavco Almăjan**, cel care deschide lista scriitorilor, "vede lumina zilei în satul Oreșat, situat nu departe de Vârșeț. A făcut studii în acest oraș și în Novi Sad". Urmează aprecieri critice, Mihai Cimpoi, Ștefan N. Popa, apoi propriul demers critic, însoțit de numeroase citate din operă, care îi este mereu aproape lui Florian Copcea: "Valorificarea a ceea ce Platon numea lexis îi deschide lui Slavco Almăjan fereastra spre o abordare esențială a sentimentelor dezlănțuite, deloc fictive."

Se conturează un portret al lui Slavco Almăjan, poetul plecat în căutarea adevărului poetic, din care se citează ilustrativ: "Poezia nu începe în cărți / Ea e în sâmburele trezit / În viața care te încurajează și înspăimântă..." (Teiul care scrie).

Marina Ancaitan, scriitor și publicist, redactor la Casa de Presă și Editură Libertatea din Panciova este promovată în special pentru lucrarea *Rostirea continuă. Pagini de literatură română din Voivodina* în care demonstrează că în acest spațiu "crează și trăiesc unii din cei mai importanți corifei ai literii românești din Balcani".

Ioan Baba, redactor șef al revistei de literatură, artă și cultură transfrontalieră *Lumina*, este apreciat pentru direcția modernistă pe care o imprimă spațiului cultural al Voivodinei prin volumele sale, dintre care cităm *Icoană din Balcania*, precum și prin bogata sa activitate jurnalistică, în paginile revistei, la postul de Radio și Televiziune din Novi Sad. Versul său, "amăgitor și exultant, având o curgere hieratică, cochetează cu abstractul și bucolicul": "Când vor începe lucrările și schimbarea fețelor / Când vor începe lucrările de restaurare / Se întreabă lumea taciturnă / Cu cap de găscă sub aripă" (*Cutia de rezonanță*). Ioan Baba a fost prezent în spațiul argeșean reprezentând revista *Lumina* cu ocazia *Podului de reviste* organizat de revista inițiatoare și gazdă *Curtea de la Argeș*, împreună cu revista *Literatura și Arta* din Chișinău.

Toate prezentările din cartea lui Florian Copcea sunt incitante, ne vom mai opri la doi autori, Vasko Popa și Adam Puslojic, cel mult iubit de Nichita Stănescu, (vezi *Belgradul în cinci prieteni*). Iată cum începe capitolul despre **Vasko (Vasile) Popa**: "Cel mai mare dar pe care Dumnezeu l-a putut face literaturii sârbe, Vasko Popa, poet și publicist, s-a născut în localitatea Grebenuț". El, Vasko Popa a reformulat literatura sârbă, a impus o nouă direcție de gândire estetică în tot spațiul literaturii din sud-estul Europei. Cuvântul recuperează, readuce lucrurile în lumină,

iluminează. Miracolul se realizează cu ajutorul acestor cuvinte: "Fiecare-și umple pielea cu pietre / Fiecare se-apucă să danseze cu ea / Iluminat de propriile-i stele / Cel care dansează până-n zori / Cel care nu clipește și nu se prăbușește / Acela își câștigă pielea / Jocul ăsta se joacă rar" (*De-a nunta*).

Scriitorul și traducătorul **Adam Puslojic** s-a născut în satul Cobișnița din Valea Timocului. Volumele publicate în limba română, *Plâng, nu plâng*, 1995, *Tăcerea lustruită, Muritori, ce-i cu voi*, 2007, *Hai să vorbim*, 2008 au în centru ideea de creație, fiindcă Adam Puslojic este hrănit din substanța *necuvintelor* lui Nichita Stănescu. Adesea în discuțiile despre artă el se identifică cu Serghei Esenin, ca în acest patetic crez poetic: "A fi poet înseamnă să nu trădezi / Să speli cu sânge negre îndoileli / Și să mângâi simțirile străine..." Frumoasă prezentare a poetului care afirmă: "nu mănânc decât mere/cu gust de moarte."

Ar mai fi de amintit "baronul" **Vasile Barbu** din Uzdin, directorul revistei și al Editurii Tibiscus, inițiatorul Festivalului Internațional de Poezie *Drumuri de spice*, **Petru Cârdu**, supranumit „micul Rimbaud”, **Nicu Ciobanu**, director al Casei de Presă și Editură *Libertatea* din Panciova. Nicu Ciobanu a fost prezent la constituirea *Podului de reviste* de la Curtea de Argeș. Laitmotivele poemelor lui Nicu Ciobanu sunt poezia, poetul, cuvântul, cântecul, limbajul, jocul, ochiul, labirintul, umbra. Despre opera sa Florian Copcea scrie: "Eternizarea creatorului se petrece în *Om singur visând* aproape parabolic, frecvent după "o risipă de lumină și timp", fiindcă veșnicia noastră trece dintr-o întâmplare în alta (*Întâmplarea cea mare*, VII). Discursul său surprinde prin jocul existențial, labirintic și exorcistic. Se poate vorbi de o hipnoză a limbajului, poetul premeditare retrăgându-se între "timpul fără timp" și "jubilația cosmogonică".

De fapt, întreaga carte este o pledoarie pentru literatura română scrisă în afara actualelor granițe ale Țării, în teritoriul locuit de limba română ca limbă de neam, Florian Copcea dovedind un puternic sentiment patriotic, cu rădăcini în timpuri trecute, probabil în gândirea politică eminesciană.

Pe bună dreptate, Academicianul Mihai Cimpoi a afirmat: "...Impresionează la Florian Copcea, în primul rând, spectacolul intelectual ce îl dă cu fiecare incursiune pornită în universal interior al celor judecați în microeseurile de față, din care, evident, cifrul nu lipsește. Plăcerea textului oferă acestora o dimensiune emblematică. Indiscutabil, mirajul lecturii fascinează și, în egală măsură, dezvăluie un constructor avid de relecturare, modalitate sigură de a ne deconspira adulațiunea criticului-poet față de fenomenele unei literatură necomplexată de europenism."

MARIA MONA VÂLCEANU

Pornit dintr-o mișcare spirituală de cunoaștere a românilor de pretutindeni, susținută de mulți intelectuali din Țară, de dincolo de Prut și din Banatul sârbesc (...), gândul autorului pentru literatura română care se scrie dincolo de granițe se materializează în acest volum de prezentare a 27 de scriitori din Voivodina, Novi Sad, Uzdin, Valea Timocului.

Carte nouă

IRIMIE STRĂUȚ -

Nemaipomenitele aventuri ale lui Mutulică pe Planeta Zânelor Flori

(Tipo Moldova, Iași, 2014, colecția *Cartea pentru copii*)

Irimie Străuț este un tânăr octogenar, fost elev al Școlii de Literatură în anii '50, fost gazetar, poet satiric, autor de pamflete vitriolante, dar mai ales prodigios autor de literatură pentru copii (în versuri sau în proză). De altfel, cuvântul înainte al acestei cărți este semnat de faimosul și regretatul Mircea Sântimbreanu (în 1994) care-l prezintă pe autor în următorii termeni: „Irimie Străuț este unul dintre cei mai remarcabili profesioniști ai literaturii pentru copii, utilizând de peste cinci decenii toate genurile (speciile) de la basmul în versuri la proză de largă respirație, de la evocarea istorică la apolog sau

tabletă”. După propriile-i spuse, volumul de față reprezintă cea de-a 54-a carte a sa apărută la 65 de ani de la debutul în literatura pentru copii. Cartea a fost scrisă în 1974, dar cenzura vigilentă a respins-o de pe la toate editurile unde a predat-o autorul, inclusiv de la *Albatros*-ul lui Mircea Sântimbreanu care el însuși o ceruse. Ca orice carte de gen care se respectă, volumul beneficiază de condiții grafice alese și de desene color de Ana-Maria Părau, desene inspirate, în concordanță cu imaginația ieșită din comun a scriitorului. (DAD)

cronici

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Despre necesitatea de a gândi și riscurile de a nu gândi

Despre gândire. O crestomație (Ed. Paideia, București, 2013) cuprinde trei eseuri de Isaiah Berlin, Hannah Arendt și Harry G. Frankfurt traduse și prezentate de Peter Rațiu. Tema lor comună vizează problema sensului gândirii și al filosofiei într-o lume, cum este cea de astăzi, ce pare a le respinge ca fiind inutile, dacă nu periculoase. Toți autorii menționați sunt unanimi în a admite că într-adevăr, așa stau lucrurile. Gândirea, întrucât urmărește Adevărul, care nu este un rezultat al ei, ci începutul (Hannah Arendt) nu poate avea un statut bine definit în lume. Astfel, susține Isaiah Berlin în *Rostul filosofiei*, întrebările filosofiei, forma cea mai consecventă a gândirii, nu sunt nici de ordin empiric, rezolvabile prin recursul la experiență, precum cele ale științelor sau bunului simț, nici de ordin formal, precum cele matematice sau logice, a căror soluție este legată de raționamentul corect. Ele nu trimit spre zona unde s-ar putea afla soluția, nu-și conțin singure răspunsul, ci rămân într-o stare indeterminată, unde nu poate fi găsit un răspuns definitiv. Sunt prin aceasta inutile? Da, din punctul de vedere al unei lumi care vrea eficiență, rezultate pozitive, cu aplicații practice dacă se poate. Pentru căutătorii de Adevăr însă, ele trebuie întotdeauna puse deoarece oricât de mult s-ar fi desprins științele de filosofie prin punerea de întrebări care pot fi soluționate empiric sau formal rămân chestiuni de principiu sau care trimit indirect către acestea, ce nu pot fi conștientizate decât prin meditație filosofică.

Există anumite tipare, modele, categorii, analogii etc implicate tacit în orice știință, ca și în orice raționament, a căror aducere la lumină poate servi la discernerea capacității de a corespunde funcției lor. "Rostul filosofiei, concluzionează Isaiah Berlin, este mereu același, să-i ajute pe oameni să se înțeleagă pe ei înșiși și, înțelegându-se, să opereze la lumină, iar nu cu bezmeticie, în beznă".

Preluându-i parcă ideea, Hannah Arendt discută în eseu *Gândirea și relația ei cu moralitatea* despre riscul de a nu gândi. Autoarea, elevă a lui Heidegger și Jaspers, pornește de la constatarea *banalității răului* făcută cu ocazia procesului lui Adolf Eichmann, un criminal nazist judecat și condamnat la moarte la Ierusalim. De cele mai multe ori răul nu este comis din intenții criminale, ci are drept cauză inabilitatea sau lenea de a gândi. Pentru a susține legătura dintre rău și lipsa gândirii, autoarea trebuie să demonstreze că gândirea este o facultate pe care ar trebui să o posedez orice om întreg la minte și nu doar filosofii sau savanții. (E posibil ca aceștia să nu o folosească întotdeauna) Ea distinge între cunoaștere, funcție a intelectului ce conduce la rezultate certe și gândire ce ține de rațiune și nu conduce la rezultate palpabile. Dar atunci cum poate produce efecte? Răspunsul Hannah Arendt se construiește prin analiza unui model exemplar de gânditor: Socrate. Filosoful grec nu a pretins că predă o învățătură, așa cum făceau contemporanii săi sofisti, ci dimpotrivă, că nu știe nimic, după cum reiese din dialogurile lui Platon, care-l au ca protagonist și care sunt toate aporetice, adică nu ajung la o concluzie ci-l lasă pe interlocutor/cititor într-o stare de perplexitate. Gândirea socratică dizolvă toate certitudinile legate de noțiuni de care uzăm de cum deschidem gura precum: adevăr, dreptate, bine, egal, mare, mic etc. Atenienii contemporani, democrații, n-au înțeles sensul disoluției socratice a de la sine înțelesurilor și l-au condamnat la moarte considerându-l corupător al tineretului. Și totuși, susține Hannah Arendt, abia subversiunea convențiilor, locurilor comune, prejudecăților, "ideilor primite de-a gata" poate trezi la viață facultatea de judecare prin care putem distinge în cazuri particulare binele de rău, frumosul de urât, adevărul de minciună. Orice om are datoria de a dialoga cu sine însuși, aceasta fiind chiar definiția gândirii, conform lui Platon. Prin ea se naște ceea ce numim conștiință, acea instanță care ne mustră atunci când alegem greșit. Dar, constată Hannah Arendt, gândirea întrucât implică o retragere din viață pentru a-i căuta sensurile pare, în comparație cu setea de cunoaștere a omului de

știință, "nenaturală de parcă oamenii, când încep să gândească s-ar angaja într-o întreprindere contrară condiției umane". În ciuda afirmației socratice că o viață necercetată nu merită trăită, a gândi și a trăi, par incompatibile.

Harry G. Frankfurt, fost profesor la Princeton, dezvăluie în ultimul eseu *Despre a mânca rahat (On Bullshit)* unul dintre trucurile cele mai uzuale pentru a nu gândi. El distinge pe baza unor etimologii subtile ale unor cuvinte englezești între a spune minciuni și a mânca rahat. Minciuna presupune întotdeauna un raport cu adevărul, căci numai cine crede că știe adevărul poate minți. În schimb coprofagul nu ține seama de adevăr. El dorește doar să obțină o imagine despre sine, atât în ochii săi, cât și ai altora. În felul acesta se diminuează simțul realității, totul devine permis. Dacă minciunosul respinge autoritatea Adevărului, coprofagul o ignoră, acesta fiind unul dintre motivele pentru care "rahatul este un mai mare dușman al adevărului decât minciuna". Profesorul american consideră că "una dintre cele mai izbitoare caracteristici ale culturii noastre este că se mănâncă foarte mult rahat" și-i caută motivele. Unele sunt de ordin pragmatic sau social: astăzi când informația circulă peste tot, mulți oameni sunt sau se simt constrânși să vorbească despre lucruri pe care nu le cunosc. Alt motiv se referă la scepticismul postmodern după care nu putem avea acces la realitatea obiectivă așa încât nu ne rămâne decât să producem o reprezentare a noastră înșine. Se înlocuiește astfel corectitudinea enunțurilor guvernată de adevăr, cu sinceritatea. Și întrucât nu ne cunoaștem pe noi înșine decât în relație cu obiectele din jur, a pretinde că putem vorbi despre natura noastră "eluzivă și diafană", extrem de instabilă, făcând caz de sinceritate este, încheie autorul, tot un mod de a mânca rahat.

Cele trei eseuri selectate de cel în memoria căruia este închinată cartea, Cezar Mititelu, au în comun convingerea, exprimată explicit de Hannah Arendt într-o scrisoare, că Adevărul premerge gândirii, fiind condiția sa de posibilitate. Altminteri, dacă ar fi un rezultat al gândirii, n-ar exista nici o garanție a racordării ei la realitate precum în cazul cunoașterii unde ipotezele formulate în prealabil pot fi testate tocmai prin confruntarea cu realitatea. De aceea, oricât ar părea unora de diferite, gândirea și credința se dovedesc înrudite. Pentru ambele Adevărul este dat și numai astfel poate fi posibilă căutarea lui, adică extragerea din această lume a determinărilor de tot felul pentru a o reconstrui ca țărâm al libertății.

Florian Silișteanu

Din cana cu păsări surd e drumul omului din camera frigului

În urechea mea bolnavă stă un gând ca un bondar care-nțepă la timpan care vrea să zugrăvească la ciocan și nicovală cancelaria din școală

În urechea gândului stau și urc peretelui și agăț și spurc tavanul cu tot ce nu mi-a adus anul cu vești bune sau mai rele despre nunta dragei mele care s-a și măritat imediat cum am plecat care parcă dintr-o carte a luat semn și-a rupt din moarte

În urechea de țânțar stă și bea cu un măgar o furnică mititică una care știe englezește și se dă mereu la pește și cum prinde ea o vorbă hopa s-o răstoarne-n ciorbă că furnica din ureche știe e și bucătăreasă e măgar fără pereche cu țânțar de umbră veche - hai a masă!

În urechea unui om s-a găsit un avion era cu patru motoare avea beculețe verzi și aripi să nu le vezi...

În urechea unei stele un înger cântă manele

În urechea Domnului....doar absența somnului

SEMNAL :

DARIE LĂZĂRESCU, «O IARBĂ CĂLCATĂ PE NERVI»

(Octombrie 2014, Editura Singur)

"Iată o carte de murit și de trăit, o liturghie a singurătății și, deopotrivă, a comuniunii! Așa am zis, în sine-mi, după ce am citit poemele lui Darie Lăzărescu. Modern în rostire, sfâșiat de emoție, de ironie, de înțelesurile ascunse ale marilor cărți, aflat la vârsta când Ecleziaștul îi împrumută coroana de iarbă, în care amușină stinse lumini și miresme, poetul slujește cu autoritatea acesteia, depune mărturie despre rămânerea-n cuvinte, după ce totul va fi trecut... La mulți ani, dragă prietene!"

AUREL SIBICEANU

San Francisco, 4 octombrie 2014